

DÜNYAYA ATILAN ÇIĞLIK
Avusturya Ekspresyonizmi (1914 - 1945)
Gregory Briggler – Trombon sanatçısı – A.B.D.

Çeviren
Buğra Gültek
bugragultek@piyanoegitimi.com

©www.muzikegitimcileri.net

(Lütfen kaynak göstermeksizin alıntı yapmayınız,
internet ortamında yayınlamayınız)

DÜNYAYA ATILAN ÇIĞLIK

**Avusturya Ekspresyonizmi (1914 - 1945)
Gregory Briggler – Trombon sanatçısı – A.B.D.**

Çeviren: Buğra Gültek
30 Eylül 2007

Batı dünyası için yirminci yüzyıl başları büyük ilerlemelerin ve aynı zamanda büyük kavgaların dönemi oldu; sanat ve fikir hayatı da bu dönemi yansıttı. Müzikle ciddi şekilde ilgilenenler için Klasik ya da Romantik sözcükleri, belirli dönemleri ve o dönemlerin müziğini yansıtır, ama modern Ekspresyonizm (Dışa Vurumculuk) için aynı şeyi söyleyemeyeceğiz. Birinci ve İkinci Dünya Savaşları'nı içine alan on yıllar, günümüzün modern yaşantısının en temel yapı taşını oluştururlar. Bu dönemin sanatçıları, geleceğin müziğini şekillendirdiler. O dönemde ve bugünlerde bile pek çok kimsenin 'şarlatan' diye nitelendirdiği insanın, Arnold Schoenberg'in etrafında toplanan bir grup Avusturyalı besteci ve yorumcu yüzyılın müziğini sabit bir zemine oturtmak istediler. Gençliklerinde ondan müzik sanatını öğrenen, ilerleyen yaşlarında da ona maddi açıdan destek sağlayan iki yıldız bestecilik öğrencisi, Alban Berg ve Anton Webern'dir. İkinci Viyana Okulu, ki Haydn, Mozart ve Beethoven'ın Birinci Viyana Okulu'ndan daha gerçek bir okul diyebiliriz buna, bu isimlerin etrafında kuruldu. Bu daha gerçek bir okuldu dedik, çünkü Schoenberg öğrencilerine, bestecilikte kendi iç dünyalarını bulmaları için ciddi şekilde yardım eden bir öğretmen gibi çalışıyordu. Bu müzisyenler ve benzer kafa yapısına sahip diğer sanatçılar aynı zamanda Ekspresyonistler (Dışa Vurumcular) diye de adlandırıldılar çünkü temel felsefeleri, kafalarının içinde olanı, aydınlık ya da karanlık olsun, açık bir anlatımla dışa vurmaktı. Buna ek olarak, Viyana'da yaşıyor olmak, Sigmund Freud'un psikolojik teorilerine de yakın olmayı gerektirdi. Ekspresyonistler, o günün belli başlı felsefi akımlarından da oldukça haberdar olmalarıyla ünlenmişlerdi, Nietzsche ve Schopenhauer gibi. Viyana, yirminci yüzyılın başlarında yaşamak için mükemmel bir yerd, bütün sanatlara iştirak edilebilirdi, Adolph Loos'un basitleştirilmiş mimarisinden Karl Kraus'un hicivli gazetecilik yaklaşımına kadar.

Ekspresyonistler kendilerini Alman müzik geleneğinin çocukları olarak gördüler. Schoenberg, Mozart'tan Wagner'e kadar olan geçmişin görkemli müziği ile iç içeydi; bu müziği öğrencilerine geçmişin bestecilerinin müziksel sorulara verdiği cevapları açıklamak için kullanıyordu. Atonal bestecilik en olgun zamanına eriştiğinde bile ekspresyonistler, on iki ses müziğini geleneksel formlara sokmaya gayret ettiler. Aynı şekilde görsel sanatlarda da, geleneksel yapıları yeni tekniklerle birleştirme denemeleri yapıyordu.

Birinci Dünya savaşı, bu sanatçılar üstünde tarifi güç bir etki yarattı. Birleşik Devletler'de buna "Bütün Savaşları Bitiren Savaş" dense de aslında bu savaş kitlesel olan ve bireysel olmayan bir savaştı: endüstri devriminin icadı olan makinalı tüfek askerleri kitleler halinde kırmaya yetiyordu. Bir televizyonu monte eden fabrika işçisinin verimliliğiyle, eski savaşların çok mühim işler beceren müfrezeleri, iki er tarafından tümünden yokedilebiliyordu.

Pek çok Ekspresyonist sanatçı, bu savaşın görkemli bir iyilik getireceğine inanmışlardı. Bu insanlar, aktif görev almasalar dahi savaş sırasında harcaydılar.

Schoenberg'e 1914 yılında yazdığı mektupta Alban Berg şöyle diyor:"Ben de, bu yazın sürekli güzel olan havasına dikkat ettim...sadece ben bunu savaşla daha fazla materyalistik bir yolla ilişkilendirme yolunu seçtim." "Kapkara gökyüzü (ayın ışığı sayesinde) bulutların arasında aydınlanıyor, istemeyerek de olsa bu bana siperleri anımsattı."

Tarlasını yakıp ileriki mevsimde daha fazla ürün almak isteyen çiftçinin duygularına paralel olarak Avusturya'nın savaş alanlarının da özgürlüğün meyvalarını verecek tarlalara dönüşmesi umudun yattığı tek nokta idi. Savaşın küllerinden yeni bir hayat yaratmak. Sanatçıların çoğu savaşın içindeydi. Schoenberg, Webern ve Berg İmparatorluk taraftarı olan sanatçılara dahildiler.Egon Schiele gibi ressamlar, ya da savaş öncesi Viyanasının en önemli portre artisti olan Oscar Kokoshka gibiler, Polonya'daki çarpışmalarda yaralanmışlardı. Önemli bir Alman Ekspresyonist ressamı, Otto Dix, siperlerde makinalı tüfek kullanarak Kaiser Willhem'e hizmet ediyordu.

Savaştan sonra Schoenberg ve Havarileri şaşkıncı derecede üretkendiler. Savaşın bittiği yıl, 1918'de, "Verein für musikalische privatauf führungen" (Özel Müzik Performansı Topluluğu) kuruldu. "Aims of the Society" (Topluluğun Amaçları) Alban Berg tarafından yazıldı ve sanatsal amaçları, ifade ve açıklığı, topluluğun kuruluş amacını anlatan bir Ekspresyonist bildirge halini aldı. Aşağıda bu belgeden bir parça yer almaktadır:

"Kamuoyunun modern müzik hakkındaki tutumu, bu müziğin belirsizliğini öne süren anlayıştan çok fazla etkilenmektedir.... Arnold Schoenberg'in bu topluluğu kuruluş amacı, bu karanlığı aydınlığa çevirmektir."

Ardından Berg topluluğun amacına nasıl ulaşacağını da şöyle belirtiyor:

"1. Temiz, iyi prova edilmiş performanslar.

2. Sık sık yapılan tekrarlar.

3. Performans toplumun etkisinden uzak durmalıdır, bu da demektir ki yarışma kazanmak amaç olmaktan çıkmalı, konserler alkışla, ya da beğenilmediğini belirten gösterilerle sona ermemelidir...."

Özel Müzik Performansı Topluluğu, Schoenberg'in, en ileri derecedeki modern müziğin, diğer her tür müzikte olduğu gibi, iki unsuru kapsayarak yorumlanması gereksinimi üzerine büyüdü: haysiyet ve anlayış. Modern gözlemciler, Ekspresyonistlerin bu eğiliminin müziği "halktan" izole etmeye başladığını söylediler, her ne kadar halkın tacizi olmadan Schoenberg'in bir konser vermesi mümkün değilse bile. Bugün için, yeni bir müziği çalmak için bir topluluk kurma fikri gereksiz gibi görünse de, aşağıda yer alan 1913 tarihli Peirrot Lunaire için the New York Times müzik eleştirmeni James Gibbons Huneker tarafından kaleme alınmış eleştiri okuyalım:

"Arnold Schoenberg'in müziğinden hem hoşlanmıyorum, hem de ondan korkuyorum.... Kesin olarak söylenebilir ki, kendi kuşağı içinde kabuğu en zor

kırılabilir fındık o, ayrıca ağızda da acı bir tat bırakıyor. "... " Bu, sanatın çürümesidir. ...Ne duydum? En başta, çok güzel bir porselenin binlerce küçük parçaya ufalanmasını. Tonalitenin karışıklığında birbiri üstünden geçen ve yeniden gelen enarmonik pençenin kulakları kanatması, gözleri sulandırması, kafa derisini yüzmesi. Merkezde hiçbirşey bulamadım. Schoenberg, keskin müziksel kamasını akkora bulayıp kurbanının derisini ince parçalara ayıran, bu güne kadar gelmiş bestecilerin en gaddarıdır..."Her bestecinin farklı bir ruhu vardır; Arnold Schoenberg'in ruhu ise, benim için, ahlaksızlık, kurnaz bir çirkinlik, egoizm ve mistik bir debdebeyi ifade ediyor ..."

Belirtilmesi gereken bir başka husus da, topluluğun, sadece müzisyenlere açık olmamasıydı. Topluluk, müzik dışı patronların katkısıyla hayatta kalabildi. Üç yılın ardından kapanan topluluk, 1922 yılında Uluslararası Modern Müzik ve 1923 yılında Besteciler Konseyi'nin kurulmasını teşvik etti.

Topluluğun dağılmasının hemen ardından on iki ses kompozisyon tekniği Schoenberg tarafından formüle edildi. Her ne kadar çağdaşlarının pek çoğu da bu konuyla uğraştıysa da, on iki ton müziğini ehlileştiren teoriyi şekillendiren Schoenberg olmuştur. O dönemin resmi pantonalite besteleri pek çok kişi tarafından bilinmekte ve genellikle nefret edilmekteydi. Ancak Schoenberg, diğer "düşünen" bestecilerden farklı olarak kendi müzik kavramını geliştirmiş, daha ileriye götürmüş ve değiştirmiştir. Günümüzde her ne kadar Schoenberg, besteleri akademik çalışmalar olarak görülen bir teorisyen olarak tanınsa da, kendisi o dönemde müziğin üstünde çok fazla analiz yapmaya karşı çıkmıştır. Schoenberg, romantik bir besteci olarak başlamış, pantonalite içinde yürümüş, bu konuda daha sonra uzmanlaşmış, ve en sonda da yeniden geleneksel tonaliteye dönmüştür. Schoenberg'in en çok ilgilendiği konu müziği bir bitmiş ürün olarak görmektir; bu amaca ulaşmak için izlediği yol ikinci plandaydı.

Her ne kadar 1920'lerin başları sanatta dev gibi başarılarla sahne olduysa da, bu dönem aynı zamanda Ekspresyonist düşünceye metalik bir sertliğin girmesine de sahne oldu. Amerikalılar için 1920'ler borsa krizinden önceki son parlak günlerdi. Ancak eski Avusturya - Macaristan imparatorluğu için aynı şey söylenemezdi, ekonomi çırpınıyordu. Zayıflayan ülke paranoyaya müsait bir hale geliyordu, bu da Adolf Hitler despotizminin kökleşmesine ve büyümesine uygun bir ortam sağlıyordu. Sanatçıların düşündükleri gibi olmamış, savaş yeni, mutlu bir çağ açmamıştı. Yirmilerde ve otuzlarda siperlerde acı çekmiş pek çok asker, savaşı ve onun getirdiği acıları eleştirir olmuşlardı. Bu ıslah dönemi, Alban Berg'in 1925 yılında turnesi yapılan *Wozzeck* adlı Ekspresyonist operasına kusursuz bir ortam yaratmıştı. İçindeki yoğun drama ve modern mesaj sayesinde *Wozzeck* takip eden yüzyılda sahnelerde daimi olacağını gösteriyordu. En başından beri *Wozzeck* küçük bir yaratık olarak algılandı. Birinci perdede bir onbaşı, komutanının eleştirilerine sadece vızıldar gibi "emredersiniz!" diye cevap vermektedir. Üçüncü perdede opera dramatik bir havaya bürünür, *Wozzeck* birlikte yaşadığı kadını öldürür. Sevgilisinin sadakatsizliği ve sorunlarını çözmedeki yetersizliği, *Wozzeck*'in hastalıklı beyninin onu katı ölçülerde düşünmeye zorlaması sonucunu doğurur, ancak daha önceki perdelerde bu sorunu çözemez. Sonda adalet kendi kendine yerini bulur, suçun ezikliğiyle *Wozzeck* intihar eder, sembolik olarak onun kanını temsil eden bir sıvının içinde yürüyerek kaybolur

gider. Bu, on beş yıl önce yazdığı hiper - romantik yaylı sazlar dörtlüsünden ne kadar da farklı!

Schoenberg

1930'lar Alban Berg'in ölümüne ve Schoenberg'in Amerika'ya göç etmesi için yapılan baskılara sahne oldu, bunda en önemli nedenler onun sanatsal açıdan çöküşü ve daha da önemlisi bir Yahudi olmasıydı. Anton Webern, Amerikan himayesindeki Avusturya'da öldürüldü.

Yirminci yüzyılın başlarındaki sanat ve sanatçılar hakkında yapılan incelemeler, dünya savaşlarına duyulan tepkinin artmasına neden oluyor. Bu incelemeler çoğu kez kaybedilenler karşısında insana acı veriyor. Her şeye rağmen bizim Schoenberg, Webern ve Berg'den alacağımız, günümüzün sanatsal mirasıdır, Schoenberg'in bunu Wagner ve Beethoven'dan aldığı gibi.

KAYNAKÇA

- * Brand, Juliane, Christopher Hailey, and Donald Harris. Berg - Schoenberg Correspondence: Selected Letters. New York: W.W. Norton & Co., 1987
- * Keegan, John. The Face of Battle New York: Viking Press, 1976
- * Slominsky, Nicolas. Lexicon of Musical Invective: Critical Assaults on Composers since Beethoven's Time. New York: Coleman Ross Company, Inc. 1965
- * Smith, Joan Allen. Schoenberg and His Circle: A Viennese Portrait. New York: Schirmer Books, 1986
- * Weiss, Piero and Richard Taruskin. Music in the Western World: A History in Documents. New York: Schirmer Books, 1984